

Марјан ИВАНОСКИ

ЈНУ Институт за национална историја – Скопје

ЕДЕН ДОКУМЕНТ ЗА НАРУШУВАЊЕ НА ДОГОВОРОТ ЗА МИР МЕЃУ ФНР ЈУГОСЛАВИЈА И НР БУГАРИЈА ОД СТРАНА НА ВЛАДАТА НА НР БУГАРИЈА ОД 1953 ГОДИНА

По завршувањето на Втората Светска војна започнал нов процес на затоплување на југословенско-бугарските односи наметнат од новите лидери на двете земји Јосип Броз–Тито и Георги Димитров. Односите оделе во насока на создавање на една јужнословенска федерација, што резултирале со признавање на националните малцински права на Македонците во НР Бугарија и добивање на т.н. културна автономија во пиринскиот дел на Македонија. На Македонците од пиринскиот дел на Македонија за прв пат им било дозволено да се изјаснуваат како Македонци по националност и слободно да го користат и да учат на мајчиниот јазик во училишта. Потоа биле отворани македонски книжарници, а во Благоевград започнал со работа Обласниот македонски народен театар.¹

Но, со Резолуцијата на Информбирото (1948), југословенско-бугарските релации се нарушиле, а процесот на културна автономија на Македонците во пиринскиот дел бил блокиран и правата што ги уживаа Македонците укинати. По оваа година започнало грубо кршење на човековите права на македонското национално малцинство во Бугарија. Македонците биле повторно подложни на старата политика на денационализација и асимилација преку разни форми на притисоци.

Документов што го објавуваме е куса информација за отстапувањата од договорот за мир меѓу Југославија и Бугарија од 1944 година од страна на Бугарија по однос на член 2 кој на сите граѓани без исклу-

¹ Обласниот македонски народен театар започнал со работа на 7 ноември 1947 година. Васил Јотевски, *Националната афирмација на Македонците во пиринскиот дел на Македонија 1944-1948*, (Скопје: ИНИ, 1996), 118.

чок им ги гарантира основните човекови права. Во документот се потенцираат разните „дискриминаторски мерки према македонското малцинство во Бугарија“ и југословенската официјална протестна нота. Документот произлегува од Комисијата за Меѓународни врски на Централниот Комитет на Сојузот на комунистите на Југославија и Сојузниот одбор на Социјалистичкиот сојуз на работниот народ на Југославија и е настанат во 1953 година. Истиот се наоѓа во Архивот на Југославија во Белград, во фондот на ЦК СКЈ² и го пренесуваме во целост.

ПОВРЕДИ НА ДОГОВОРОТ ЗА МИР СО БУГАРИЈА ОД СТРАНА НА ВЛАДАТА НА НР БУГАРИЈА

а) Народниот фронт на Југословените во Бугарија и македонско-то национално малцинство во Пиринска Македонија

Член 2 од Договорот за мир со Бугарија гласи: „Бугарија ќе ги преземе сите потребни мерки на сите лица без разлика на раса, пол, јазик или вера уживање на човековите права и основните слободи, подразбирајќи слобода на говорот, печатот и публикациите, вероисповеста, политичко уверување и групирање.“

Меѓутоа веднаш по објавувањето на јунската Резолуција на ИБ од 1948 г. бугарската Влада и нејзините органи, наспроти изјавата на бугарската Влада дека таа резолуција нема да има влијание на државните односи измеѓу двете земји /види док. бр. 23, Бела книга/ започнале систематски и грубо да вршат разни дискриминаторски мерки према македонското малцинство во Бугарија, југословенските граѓани и нивните организации и културни установи, лишувајќи ги со тоа од основните права загарантирани во Договорот за мир.

Така Владата на НР Бугарија донела одлука, објавена во бугарскиот печат на 3 октомври 1948 година, за распуштање на организацијата „Народен фронт на Југословените во Бугарија“ со мотивација дека нејзините членови спроведуваат активност која наводно не е во согласност со бугарските закони и интереси на двете земји, иако Министерството за внатрешни работи на НР Бугарија, ја одобрила работата на новата управа на организацијата избрана на 18 април 1948 година.

Се со цел фабрикување на „оправдувањата“ за оваа одлука на бугарските власти на 15 и 20 септември 1948 година поголема група де-

² Архив на Југославија во Белград, ЦК СКЈ, XVIII – К.1/14

зертери од Југославија, од бугарска народност, со пасивно соучесништво на офицери од бугарската милиција, организирале напад на просториите на организацијата НФ на Југословените во Софија, каде се демолирани просториите на организацијата, тргнати и уништени сликите на државните раководители на ФНРЈ и сл. Во настојувањата да наметне на организацијата раководство, кое би ја поддржувало бугарската Влада во нападите на ФНРЈ и нејзините раководители, пред овие напади уапсени се три члена на Управниот одбор и повеќе други членови на организацијата кои пружале отпор заедно со целата Управа /освен претседателот кој поднел оставка/ и членството на овие настојувања на бугарските органи да една слободно создадена и со закон одобрена организација да се вклучи во пропагандниот апарат на бугарската Влада.

После забраната, просториите и имотот на организацијата е предадена на употреба на групата дезертери од Југославија, на кои бугарската Влада им пружала прибежиште и помош во развивањето на непријателската дејност против ФНРЈ.

За тој свој акт на забрана на организацијата НФ на Југословените во Бугарија, Владата на НРБ, никогаш официјално не ја известила Владата на ФНРЈ.

Исто така бугарската Влада презела низа мерки со кои македонското малцинство во Бугарија, населено во Пиринска Македонија и кое брои 240.000 жители, е лишено од своите основни малцински права. Така, донесена е забрана за учење на македонски јазик во малцинските училишта, забрана за растурање книги и весници на македонски јазик, забрана за прикажување на театарски претстави на македонски јазик во театарот во Горна Џумаја и сл.

23 јули 1948 година, со нота бр. 288-I Амбасадата на ФНРЈ во Софија протестираше поради претресот извршен во југословенските книжарници „Македонска книга“, заплена и забрана на растурање на печат на македонски јазик и протерување на намесниците на овие книжарници.